

Motion till riksdagen 2019/20:1424

av **Lars Mejern Larsson och Mikael Dahlqvist (båda S)**

Regionalpolitiken och Sveriges utveckling

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en regionalpolitik som ger människor förutsättningar att kunna bo och leva i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Hela landet ska inte bara överleva utan också leva. Alla svenskar ska ha samma rätt att ta del av samhällelig service oavsett var i landet man bor. Det bör vara en självklarhet i vårt land. Under lång tid har en förändring skett i människors flyttrörelser och vi ser en urbanisering där framför allt unga väljer att bosätta sig i större städer. Problemet är då att samhällets organisering inte hängt med i den förändringen utan vi lever i samma system som tidigare, även om befolkningsstrukturen nu ser annorlunda ut.

Självklart ska människor kunna röra sig fritt och urbaniseringen i det stora hela går inte att stoppa. Däremot finns det personer som hellre bott kvar i sin hemkommun på glesbygden men som känt sig tvungna att flyttat på grund av den begränsade möjligheten till arbete, kommersiell och statlig service. För under många år har både den statliga och kommersiella servicen försämrats och i flera fall lagts ner i mindre kommuner. Det är en utveckling som måste tas på allvar. Vad får det för konsekvenser för hela landet?

En ökad medvetenhet kring hur nya förslag slår över riket bör finnas i kommande reformer eftersom det finns tydliga exempel på tidigare politiska satsningar som i stor grad mest gynnat storstadsbor. För att hela Sverige ska kunna leva behövs en aktiv regionalpolitik och en stad–land-integreringsstrategi – en politik som ger människor förutsättningar att kunna bo och leva i hela landet. Det kräver att flera områden inom politiken måste samspela. Regeringen bör därför arbeta med en regionalintegrering i budgetprocessen där olika förslag och beslut belyses om vilka konsekvenser det får för glesbygdskommunerna och landsbygden. Idag bor drygt var tredje person på landsbygden.

En växande landsbygd med goda förutsättningar till jobb och välfärd är en grundförutsättning för tillväxt i hela landet. Det finns kraft och potential som måste tas tillvara.

I ett stad-land-perspektiv måste satsningar ske utifrån de olika regionernas förutsättningar. Det kan handla om åtgärder som förbättrat stöd till näringslivsutveckling, fungerande regional arbetskraftsförsörjning samt tillgång till offentlig och kommersiell service. Men även riskkapital och investeringar i kommunikationer och infrastruktur är viktiga delar i en kraftfull regional tillväxtpolitik. På så sätt skulle fler företag kunna exportera och finnas representerade på en större marknader, vilket i sin tur skapar möjlighet för företag att växa och anställa fler.

Statlig service och banknärvaro

En fungerande landsbygd innebär att det finns förutsättningar att både bo och verka på orten. Det är statens uppgift att se till att det finns tillgång till en grundläggande service runt om i Sverige. Viktiga funktioner som post, dagstidning, telefoni, el och it och annan basal infrastruktur är avgörande för att kunna leva ett modernt liv. Även närheten till myndigheter är viktigt både för företag och för enskilda medborgare. Här skulle en samlande modell vara möjlig där fler myndigheter finns representerade vid statliga servicekontor. Regeringen bör också ta ett ökat ansvar för att statliga jobb finns i hela landet. På samma sätt som regeringen infört en läsa-skriva-garanti bör regeringen överväga en liknande garanti för en viss minnivå på statlig service i alla kommuner.

I takt med att många använder betalkort och internetbank i större utsträckning ser vi flera exempel där bankkontor både slutar med kontanthantering och även stänger ner verksamheten i små kommuner. Problemet är att det inte är alla i vårt land som hänger med i utvecklingen eller kan hantera den nya tekniken. Tillsammans med att många butiker, restauranger och hotell inte längre tar emot kontanter skapas en teknikklyfta mellan människor i vårt samhälle. Den klyftan behöver regeringen ta på allvar. Både utifrån en demokratisynpunkt och utifrån rätten att kunna använda alla godkända betalmedel.

Statens ansvar för de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden. Regeringen har inlett ett viktigt projekt med att decentralisera statliga myndigheter och verk och upprätta servicekontor i flera av våra landsbygdskommuner. Denna utveckling är positiv och förenklar kontakten med myndigheter. Lika viktigt för både befolkning och företag är närheten till lokala bankkontor.

Under de senaste tio åren har tre av de största bankerna lagt ned ca 250 bankkontor runt om i landet, främst på glesbygden. Bristen på ett väl fungerande bank- och finansväsen har under åtskilliga decennier försvårat en nödvändig modernisering, näringsmässig breddning och ekonomisk tillväxt av över hälften av landets regioner. Särskilt småföretagen får avsevärda svårigheter att erhålla normala krediter eller lån på rimliga villkor när lokalkontoren försvinner och kunskaperna om de lokala förhållandena försvagas avsevärt. I många fall startar nedläggningarna en negativ spiral när samhällsviktiga funktioner utöver lokalt placerade banker som bensinmackar, poliskontor, FK- och Af-kontor, postservice, skolor och mediekontor försvinner. Det privata näringslivet hämmas kraftigt och såväl hantverksföretag som ett brett näringsliv krymper sin produktion och service.

I Värmland har Swedbank lagt ned flera kontor och hoppet i många kommuner riktas nu mot sparbanksrörelsen – en rörelse som i andra delar av landet varit en utvecklingsmotor i mindre kommuner och gynnat tillkomsten av fler företag och jobb i region-

erna utanför de stora tätortsbildningarna. Tyvärr finns problem som hämmar sparbanksrörelsens utveckling. Små banker upplever ofta att deras verksamhet begränsas av alltför betungande administrativa krav. Här är det viktigt att alla aktörer som har en sund och lönsam affärsmodell, oavsett storlek, ska ha förutsättningar att agera på marknaden.

Staten har ett ansvar för att de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden. Då bör regeringen även se över förutsättningarna för marknaden och vidta de åtgärder som behövs för att fler sparbanker ska kunna öppna på de orter som idag saknar fungerande banktjänster.

Företagande i hela landet

Sveriges välfärd och välfärd bygger på starka och stabila företag. Hela den svenska modellen har arbetsmarknaden som rotor. Därför är det av största vikt att regeringen ser till att företag har möjlighet att startas och drivas i hela landet.

Sverige har otroligt många små och medelstora företag. En av organisationerna som arbetar med detta är Ung Företagsamhet i Värmland som har lyckats oerhört bra. Allt fler unga oberoende gymnasieutbildning är med och startar företag. Den utbildningen behöver fortsätta genom stöd och investeringar. Framför allt då småföretagare är ytterst viktigt för landsbygden. För att företagen ska kunna verka och utvecklas krävs återigen grundläggande samhällsliga funktioner. Därför behövs ökade satsningar på bland annat bredband.

En extra satsning på jämställdhet och kvinnors företagande behövs. Kvinnors kompetens och resurser tas inte tillvara och om kvinnors företagande skulle öka till männens nivå, skulle det innebära runt 75 000 nya företag med ca 278 000 nya jobb.

Möjligheten att driva företag på landsbygden innebär ett beroende av fungerande godstransporter. Flera exempel har uppkommit i Värmland där bland annat livsmedelsproduktion lokalt har svårigheter då kyltransporter endast går en till två dagar i veckan, vilket ställer till stora bekymmer med lagerhållning och hållbarhet. På liknande sätt leder postens nedmonterade service gällande paket och brev till besvär. Centraliseringen till Hallsberg har medfört att brev och paket måste lämnas in tidigare på dagen för att komma med samma dag och leveranserna tar längre tid. Detta är ett gissel för de mindre företagen som inte får varor tillräckligt snabbt.

EU:s sammanhållningspolitik behöver kopplas ihop med den statliga regionala utvecklingspolitiken, då det finns en tydlig koppling mellan sammanhållningspolitiken och den nationella tillväxtambitionen. EU:s strukturfonder har en viktig betydelse i arbetet för en regional utveckling. Projekt som bedrivs inom ramen för dessa program syftar till att påverka förutsättningarna för regional tillväxt. Att förenkla administrationen och regelverken bör därför vara nödvändiga steg för att projekten ska bli verklighet.

Social ekonomi och kooperativt företagande är en verklig tillgång. I Sverige har vi till skillnad mot många andra länder ingen stark tradition av medarbetarägda kooperativa företag. Vi ser dock inte minst inom kultursektorn och på landsbygden att kooperativt företagande är på frammarsch. Det är därför av stor vikt att regeringen stödjer de organisationer som arbetar med social ekonomi och utveckling av den kooperativa företagsformen. I andra länder, till exempel Kanada, finns goda exempel på att just ett gemensamt ägande har varit räddningen för ett nedläggningshotat företag. Sociala företag kan vara den första ingången på arbetsmarknaden för den som varit borta från arbete under lång tid. Varje människas vilja till arbete ska tas tillvara.

Sverige ska konkurrera med välutbildad arbetskraft

Grunden för vårt välfärdssamhälle är att alla som kan jobba också ska jobba. Vi lever i en tid där utvecklingen går oerhört snabbt och med ny teknik och artificiell intelligens väntas de närmaste 100 åren av utveckling motsvara de senaste 20 000 åren. Det kommer såklart också innebära en förändrad arbetsmarknad och att vi dessutom kommer leva allt längre. I en sådan hög förändringstakt kräver det att politiken gör allt som krävs för att möta framtidens utmaningar.

En sådan utmaning är utbildning och möjligheten att utbilda sig genom hela livet. När nya arbetstillfälle tillkommer och andra försvinner måste samhället vara rustat så att människor kan byta och ta nya jobb. Därför kommer en robust och tillgänglig utbildningssektor vara oerhört viktig för framtiden. Hela skolsystemet, från förskola till högskola och universitet, måste utgå från principen om tillgänglighet och att bryta klassklyftor. Målet är en egen försörjning vilket är nyckeln till att känna sig fri och kunna göra egna livsval. Därför behöver ungdomar få stöd i att etablera sig i samhället och bli självständiga vuxna. Arbetet för att detta ska kunna ske måste börja i skolans tidiga år där barngrupperna i dag är allt för stora. Arbetet ska sedan fortsätta i högstadiet och i gymnasieutbildningen där elevernas och lärarnas arbetsituation måste förbättras.

I en tid där kunskapskrävande arbeten blir allt fler och där arbetstillfällena som inte kräver utbildning blir allt färre, måste samhället och dess institutioner vara med i samhällsutvecklingen. Sverige ska konkurrera med bra innovationsklimat, öppenhet för nya idéer och förmåga att ställa om produktionen. Om vi ska fortsätta vara en konkurrenskraftig ekonomi krävs utbildningsinsatser.

Den högre utbildningen måste öppnas upp mot fler och politiken har framför allt en viktig uppgift när det gäller att få fler med låg socioekonomisk bakgrund att välja högre utbildning. Trots insatser över åren för att öppna högskolan för personer från hem utan studietradition finns alltså en stor social snedrekrytering.

Ett första steg är att ge möjligheter till högre utbildning till de hundratusentals svenskar som idag endast har grundskoleutbildning eller har hoppat av gymnasiet i för tid. Det får till följd att det finns ett behov av att komplettera sina studier även senare i livet. Regeringen behöver se till att möjligheterna till vuxenutbildning och komplettering blir fler så att fler ska kunna läsa upp sina betyg.

Det finns utbildningsanordnare som arbetar långsiktigt för att bryta den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen. Karlstads universitet har bland annat en verksamhet som de kallar för barnens universitet. Forskare och lärare presenterar sina ämnen på ett lättillgängligt sätt, vilket har väckt ett stort intresse bland barn och ungdomar. Resultatet visar att fler ungdomar från icke studievana hem söker sig till högre utbildning efter att ha deltagit i barnens universitet. Det kan också vara ett viktigt verktyg för att bryta könssegregerade utbildningsval.

Det finns även många som vill studera på universitet eller högskola men som har svårt att klara pendling mellan hem och studier. För att underlätta fortsatta studier bör regeringen även stödja och stimulera fler kommuner att starta lärcentra för distansutbildningar inom både högskola och yrkeshögskola.

Samtidigt är det viktigt att vi öppnar upp utbildningsmöjligheter genom hela livet. Därför bör antalet högskoleplatser och andra studieplatser inte dimensioneras endast utifrån ungdomskullarnas storlek utan även utifrån befolkningens utbildningsnivå. I Värmland har vi i jämförelse med riket låg utbildningsnivå och här skulle ökade satsningar och platser vara ett sätt att öka den nivån.

Lika viktigt är det att snabbt kunna få sin kompetens bedömd. Det gäller framför allt de som kommit och kommer till Sverige från andra länder med gedigna kompetenser i form av yrkeskunskaper eller som akademisk kunskap. Det är viktigt att den ryggsäck av kunskap de bär med sig tas tillvara och att vi snabbar upp valideringsinsatser och möjligheter till praktik inom det yrkesområde de nyanlända har sina kunskaper i, medan de får möjlighet att komplettera det som behövs med olika utbildningsinsatser.

Ytterligare en aspekt är att utbildningens uppdrag också bör vara att bryta traditionella könsmonster. Sverige har en i internationell jämförelse stor könssegregerad arbetsmarknad. Samtidigt finns det många studier som visar att mångfald mellan kön och bakgrund bland medarbetarna är lönsamt för företagen. Segregationen är också till viss del en bakgrund till att kvinnor fortfarande tjänat sämre än män. Frågan är viktig för Sveriges konkurrenskraft och det finns många utmaningar regeringen behöver ta tag i. Det handlar om allt från att belysa likabehandling i tidig ålder till praktikmöjligheter i olika branscher för att både få unga att se nya yrkesvägar, men också för att kunna fylla den kompetensbrist som flera branscher står inför.

Folkbildning och demokrati

När utbildning diskuteras glöms folkbildningen oftast bort. Folkbildningen är ett viktigt instrument, inte minst i landsbygdskommuner, för att få samhället att hålla ihop. Ett exempel är att det under flyktingmottagandet var studieförbunden och folkhögskolorna som axlade ansvaret för integration och utbildning i svenska språket. Folkbildningen är viktig både för civilsamhället och för vuxenutbildningen. Civilsamhället får ett tillskott av mångfald, demokrati och ökat kulturdeltagande. Vi ser det också som betydelsefullt att folkhögskolornas kursutbud och pedagogik används för att möta nya grupper med nya behov, erfarenheter och kunskaper. Med anledning av ovanstående bör regeringen verka för en fortsatt stark folkbildning med aktiva studieförbund och folkhögskolor.

Den ideella föreningssektorn i vårt land är unik. De flesta människor som bor i Sverige är med i någon av de ca 200 000 ideella föreningar som finns. Den höga anslutningsgraden och den demokratiska uppbyggnad som föreningarna har, spelar en viktig roll i vårt gemensamma samhällsbygge. Politiken måste uppmuntra och ta vara på människors engagemang.

Det är speciellt viktigt att det finns tillgång till offentliga lokaler och mötesrum i hela landet såsom hembygdsgårdar och Folkets hus. Mötesrum är en grundsten i det svenska föreningslivet och ett aktivt stöd för att bevara dem är en enkel investering i demokratin. Det bör också inkludera att det i regioner finns ett system för att uppmuntra och stödja fria kulturgrupper samt lokala arrangemang och traditioner. En levande

landsbygd skulle inte bara ge effekter av ett mer inkluderande samhälle som garanterar medborgerliga rättigheter. Det skulle också innebära kreativitet och verksamheter, vilket i sin tur skulle leda till fler företag och en ökad besöksnäring.

Lars Mejern Larsson (S)

Mikael Dahlgvist (S)